

УДК 793.3-027.562:37.011.3-053.2]:[316.752:172.15
DOI: 10.31866/2616-7646.6.1.2023.283728

ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ВИХОВАНЦІВ АМАТОРСЬКИХ ТАНЦЮВАЛЬНИХ КОЛЕКТИВІВ

CHOREOGRAPHIC ART AS A TOOL FOR THE VALUE ORIENTATIONS FORMATION OF PUPILS OF AMATEUR DANCE GROUPS

Мостова Ірина Сергіївна,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
Харківська державна академія культури,
Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-3377-235X>,
pisergeevna2808@gmail.com

Островська Каріна Володимирівна,

доцент, заслужений працівник
культури України,
Харківська державна академія культури,
Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-4782-8043>,
karinkaostrovskaya74@gmail.com

Iryna Mostova,

PhD in Art Studies, Associate Professor,
Kharkiv State Academy of Culture,
Kharkiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-3377-235X>,
pisergeevna2808@gmail.com

Karina Ostrovska

Associate Professor, Honoured Worker
of Culture of Ukraine,
Kharkiv State Academy of Culture,
Kharkiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-4782-8043>,
karinkaostrovskaya74@gmail.com

Анотація

Мета статті – окреслити пріоритетні ціннісні орієнтири, що мають формуватись у дитячих хореографічних колективах, в контексті національно-патріотичного виховання молоді. **Методологія дослідження.** У дослідженні використано комплекс теоретичних та емпіричних методів задля отримання достовірних результатів. До групи теоретичних методів увійшли: метод аналізу теоретичної бази, термінологічний метод, описовий метод, культурологічний підхід, системний підхід. Як емпіричні методи використано метод моделювання, метод узагальнення отриманої оцінювальної інформації, метод систематизації. **Наукова новизна** полягає в необхідності окреслення пріоритетних ціннісних орієнтирів, які необхідно формувати в дітей та молоді під час їхнього навчання в хореографічному колективі. У проведеному дослідженні наведено важливі напрями виховної роботи, що актуалізовані викликами сьогодення: війною, необхідністю відстоювання державності,

Abstract

The purpose of the article is to outline the priority values that should be formed in children's dance groups in the context of the national and patriotic education of youth. **Research methodology.** The study used a set of theoretical and empirical methods to obtain reliable results. The group of theoretical methods includes the method of analyzing the theoretical framework, the terminological method, the descriptive method, the cultural approach, and the systematic approach. The empirical methods used were the method of modelling, the method of generalization of the obtained evaluation information, and the method of systematization. **The scientific novelty** lies in the necessity to outline the priority values that should be formed in children and youth during their training in a dance group. The study presents significant areas of educational work that are actualized by the challenges of today: war, the need to defend statehood, sovereignty and the right to the future. Recommendations on the tools for

суверенності та права на майбутнє. Надано рекомендації щодо засобів формування окреслених цінностей у контексті хореографічної позашкільної освіти. **Висновки.** У сучасних умовах актуалізується формування у вихованців хореографічних колективів загальнонаціональних, естетичних та морально-етичних цінностей. Серед таких цінностей на окрему увагу заслуговує мовленнєва ідентифікація, виховання патріотизму. Формування естетичних та морально-етичних ціннісних орієнтирів в умовах інтенсивної диджиталізації суспільства передбачає активне залучення соціальних мереж та розвиток у вихованців колективів принципів корпоративної етики. Активна громадська позиція та спрямована виховна діяльність керівників хореографічних колективів стане запорукою гармонійного розвитку українського суспільства в часи розбудови та подальшого державотворення.

Ключові слова:

танець; дитяча хореографія; ціннісні орієнтири; хореографічна педагогіка; національна ідентичність; психологічна підтримка.

forming these values in the context of out-of-school dance education are given. **Conclusions.** In current conditions, the formation of national, aesthetic, moral and ethical values in pupils of dance groups is actualized. Among these values, special attention should be paid to language identification and patriotism education. The formation of aesthetic, moral and ethical values in the context of the intensive digitalization of society involves the active use of social networks and the development of corporate ethics principles among students. The proactive public position and focused educational activities of the leaders of choreographic groups will be the key to the harmonious development of Ukrainian society in times of reconstruction and further state-building.

Keywords:

dance; children's choreography; value orientations; choreographic pedagogy; national identity; psychological support.

Актуальність теми дослідження. В умовах військової агресії та тривалих бойових дій на території нашої держави питання формування ціннісних орієнтирів у дітей та молоді набуває надзвичайної актуальності, адже кожен із нас розуміє, що, формуючи світогляд дитини, ми формуємо майбутнє країни. Незважаючи на спроби ворога підпорядкувати Україну та руйнувати нашу державу, суспільство об'єдналося не тільки заради збройного захисту своєї ідентичності та кордонів, але й у контексті культурно-мистецької самобутності, перетворивши питання збереження та просування мистецької спадщини з вторинних на пріоритетні. У цьому контексті дитяча хореографічна освіта зі своїми виховними, комунікаційними, адаптаційними та захисними функціями почала відігравати важливу роль як метод відновлення ментально-психологічного здоров'я.

Аналіз останніх досліджень. Війна спонукає практиків та науковців до активної дослідницької діяльності, і вивчення проблеми встановлення ціннісних орієнтирів у дітей різного віку також активно розробляється через необхідність формування інструментарію післякризової адаптації та подальшої ідентифікації майбутніх свідомих громадян. Останнім часом таким проблемам присвячено багато науково-практичних конференцій та семінарів-практикумів на базах закладів вищої освіти й закладів позашкільної хореографічної освіти, під час проведення яких цінності вивчаються в різних проекціях та в різних культурних

парадигмах. Основою цього дослідження стали роботи, що безпосередньо стосувалися вивчення особливостей формування ціннісних орієнтирів під час хореографічної роботи з дітьми. Дослідження спирається на висновки та положення, окреслені в навчально-методичному посібнику «Дитяча хореографія» А. Шевчук (2016), колективній монографії «Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах» (Бойко та ін., 2017), наукових дослідженнях К. Булаги (2020) «Дидактичні умови організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу», К. Левківської (2017) «Ціннісні засади діяльності освітніх закладів: навчально-методичний посібник», Ж. Петрочко (2017) «Національні цінності як сучасний державницько-суспільний пріоритет України», Ю. Калиновського (2020) «Духовно-ціннісні детермінанти вітчизняного державотворення».

Теоретичні аспекти дослідження перетинаються з висновками, зробленими іноземними дослідниками Т. Галахером (Gallagher, 2000) «Value orientations and conflict resolution: Using the Kluckhohn Value Orientations Model» та Д. Баллет у співавторстві з іншими науковцями «Social value orientation and cooperation in social dilemmas: a meta-analysis» (Balliet et al., 2009).

Мета статті – окреслити пріоритетні ціннісні орієнтири, що мають формуватись у дитячих хореографічних колективах, в контексті національно-патріотичного виховання молоді.

Виклад основного матеріалу. Загальноєвропейські орієнтири в хореографічній освіті, що були закладені в процесі реформування науково-освітнього простору, спрямовувалися на розвиток особистості, індивідуальності, творчого потенціалу; формували художньо-естетичні цінності, активно соціалізували, сприяли розвитку комунікативних навичок; всебічно сприяли духовному та фізичному розвитку, вдосконалювали процес формування національної та громадянської ідентичності. У такому трактуванні представив дефініцію «художньо-естетична цінність» К. Булага (2020). Сучасні військові реалії актуалізували необхідність формування у вихованців хореографічних колективів загальнонаціональних ціннісних орієнтирів, а також продовження формування загальнолюдських та особистісних. За висновками Т. Галахера (Gallagher, 2000), розуміння ціннісних орієнтирів дозволяє розуміти культуру певного народу, а також налагоджувати міжнаціональне спілкування, що стає важливим для загальноєвропейської інтеграції України. Важливість формування ціннісних орієнтирів розширює Ю. Калиновський (2020), стверджуючи, що вони сьогодні є запорукою подальшого націєтворення, фактично є способом захисту державної та духовної незалежності українців. Національні цінності в загальнонауковому просторі тлумачаться як такі, що, передаючись від покоління до покоління, синтезують на основі духовних орієнтирів та сутності самої нації способи загальнонаціонального самоусвідомлення та віддзеркалення інтересів держави (Петрочко, 2017, с. 149).

Хореографічний колектив як осередок позашкільної освіти має багато важелів впливу на формування ціннісних орієнтирів у сучасних дітей та молоді, виробляючи в них розумне ставлення до матеріальних та духовних здобутків нації, переконань, життєвих цілей, що викарбовується у свідомості в контексті становлення особистості. Саме в цьому ракурсі розглядала формування ціннісних орієнтирів К. Левківська (2017). Серед загальнонаціональних ціннісних орієнтирів важливим

виявляється формування мовленнєвої ідентифікації. Спілкування в хореографічному колективі повинно відбуватися виключно в рамках функціонування українського мовленнєвого середовища. Мовленнєва ідентичність сьогодні є важливим чинником патріотизму як цінності, єднання народу навколо загальнонаціональної ідеї. Звичайно, як і більшість цінностей, формування мовної ідентифікації розпочинається з позитивного прикладу викладача. Керівник хореографічного колективу зобов'язаний проводити заняття, спілкуватися поза танцювальним класом, спілкуватися з батьками учнів, вести соціальні мережі, використовуючи державну мову, постійно усвідомлюючи свою публічність і те, що керівник колективу стає ідеалом та прикладом для вихованців. В уроці класичного танцю може використовуватися французька термінологія як канонічна для цього виду хореографічного мистецтва, але пояснення до методики виконання вправ та окремих рухів важливо давати саме державною мовою. Активне використання української мови під час хореографічних занять допомагають дітям, в ролинах яких заведено вживати іншу мову, гармонійно адаптуватися в україномовному середовищі. Повсякчасне вживання державної мови вихованцями хореографічних колективів під час уроку поширюється на їхнє повсякденне життя. В результаті учасники танцювальних гуртів, особливо гуртів, що проводять активну гастрольну діяльність в Україні та поза її межами, чітко усвідомлюють свою національну приналежність, формують позитивний образ українців у європейському суспільстві, допомагають національній ідентифікації однолітків.

Формування естетичних цінностей учасників дитячих хореографічних колективів повинні ґрунтуватися на українських традиціях та їх шануванні. В процесі формування таких ціннісних орієнтирів варто враховувати принцип використання українських та світових мистецьких надбань як базису. Реалізація процесу формування естетичних цінностей відбувається в умовах опанування дітьми хореографічної культури, доцільної та доступної для сприйняття відповідно до віку вихованців, про що аргументовано стверджено А. Шевчук (2016). Фундамент репертуару творчого хореографічного колективу повинен мати яскраво сформульовані образні змісти, прості та лаконічні форми реалізації, ігрові сюжетні лінії, місце для розвитку творчої особистості в контексті індивідуальної імпровізації. Важливим етапом формування естетичних орієнтирів є процес ознайомлення з українським фольклорним танцем методами етюдної роботи. Така практична робота повинна здійснюватися не лише в колективах народно-сценічного танцю. Глобалізаційні зрушення негативно впливають на збереження національної унікальності. Прискорені темпи популяризації універсальних стилів та напрямів сучасного танцю не мають національного підґрунтя. Саме тому для українських хореографічних колективів, що впроваджують свою практичну діяльність в галузі сучасного хореографічного мистецтва, актуалізується необхідність вивчення здобутків українського народного танцю, а також створення стилізованих хореографічних творів, в основі яких буде традиційне танцювальне мистецтво українців. Така активна громадянська позиція формуватиме унікальний хореографічний стиль українських танцювальних колективів в Україні та поза її межами, ідентифікуватиме національне танцювальне мистецтво у світовій практиці.

Розвинуті естетичні цінності дозволяють вихованцями хореографічних колективів усвідомлювати прекрасне, аналізувати твори мистецтва, в перспективі са-

можливо створювати високоякісний національний культурний продукт. У вихованців формується художній смак, що також є результатом діяльності художнього керівника. Художній та естетичний смаки можуть бути розвинутими однобічно – спиратись на конкретні канони, традиції та норми або ж багатобічно – переосмислювати мистецький досвід багатьох світових культур, про що наголошено у колективній монографії «Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах» (Бойко та ін., 2017). Процес кристалізації естетичних цінностей цілком залежить від особистісних орієнтирів, художніх, моральних та етичних пріоритетів учителя. Його завдання є не лише власним прикладом роз'яснювати основи понять прекрасного та потворного, але й знайомити з різними художніми творами, формувати дозвіллевий простір своїх вихованців через їхнє активне залучення до розвитку колективу через соціальні мережі, перформанси, флешмоби та інші сучасні форми івентів.

Ще одним важливим напрямом розвитку дитячої особистості є формування морально-етичних цінностей. Вони полягають у вихованні в дітей взаємоповаги, гідності, співчуття, взаємодопомоги та взаємопідтримки, ввічливості, толерантності, дбайливого ставлення до матеріальних та духовних цінностей. Від початку навчання в хореографічному колективі дитина повинна усвідомлювати свою публічність. Водночас і відповідальність за свої вчинки, висловлювання, публічну діяльність, поведінку. Публічність формується у вихованців хореографічних колективів через постійні масові виступи, гастрольну діяльність. Діти також підсилюють свою ідентифікацію з певним творчим колективом через використання мерчів та елементів корпоративного бренду (користування предметами, одягом із логотипом колективу, атрибутами або назвами міста, країни). Дуже часто цих дітей залучають до активної творчої діяльності в загальноосвітніх закладах, що додає їм популярності серед однолітків та друзів. Керівникові важливо довести до учасників свого танцювального гурту, що їхня поведінка, вчинки, висловлювання в соціальних мережах формують не лише особистий імідж, але й імідж хореографічного колективу, а під час гастролей – імідж держави. Поведінка вихованців хореографічних колективів повинна ставати прикладом для оточення. Досягти результатів у вихованні етичних цінностей можна також за допомогою власного прикладу, заохочень, делегування виховних функцій старшим дітям, мотивування, бесід та дискусій, аналізу поведінки та вчинків учасників інших колективів. Також у процесі формування морально-етичних цінностей варто усвідомлювати, що більшість дітей спрямовані на кооперацію, і тому залучення їх до спільної діяльності спонукає до фундації таких цінностей, як взаємодопомога та взаємопідтримка (Balliet et al., 2009).

Наукова новизна полягає в окресленні пріоритетних ціннісних орієнтирів, які необхідно формувати у дітей та молоді під час їхнього навчання в хореографічному колективі. В проведеному дослідженні наведені важливі напрями виховної роботи, що актуалізовані викликами сьогодення: війною, необхідністю відстоювання державності, суверенності та права на майбутнє. Надано рекомендації щодо засобів формування окреслених цінностей у контексті хореографічної позашкільної освіти.

Висновки. В сучасних умовах актуалізується формування у вихованців хореографічних колективів загальнонаціональних, естетичних та морально-етичних цінностей. Серед таких цінностей на окрему увагу заслуговує мовленнєва іден-

тифікація, виховання патріотизму. Формування естетичних та морально-етичних ціннісних орієнтирів в умовах активної диджиталізації суспільства вимагає залучення соціальних мереж, формування у вихованців колективів корпоративної етики. Активна громадянська позиція та спрямована виховна діяльність керівників хореографічних колективів стане запорукою гармонійного розвитку українського суспільства в часи майбутньої розбудови та подальшого державотворення.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бойко, А. Е., Корнієнко, А. В., Литовченко, О. В., Любич, О. І., Мачуський, В. В., Просіна, О. В., Пустовіт, Г. П., & Тихенко, Л. В. (2017). *Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах* [Монографія] (В. В. Мачуський, ред.). Задруга.
- Булага, К. (2020). *Дидактичні умови організації навчальної діяльності вихованців дитячого хореографічного колективу* [Дисертація кандидата педагогічних наук, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка].
- Калиновський, Ю. (2020, 18–19 червня). Духовно-ціннісні детермінанти вітчизняного державотворення. В *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід* [Матеріали конференції] (с. 4–7). Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка.
- Левківська, К. В. (2017). *Ціннісні засади діяльності освітніх закладів*. Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка.
- Петрочко, Ж. В. (2017). Національні цінності як сучасний державницько-суспільний пріоритет України. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 21(2), 146–157.
- Шевчук, А. С. (2016). *Дитяча хореографія* (3-тє вид.). Мандрівець.
- Balliet, D., Parks, C., & Joireman, J. (2009). Social value orientation and cooperation in social dilemmas: A meta-analysis. *Group Process & Intergroup Relations*, 12(4), 533–547. <https://doi.org/10.1177/1368430209105040>
- Gallagher, T. (2000). Value orientations and conflict resolution: Using the Kluckhohn Value Orientations Model. In K. W. Russo (Ed.), *Finding the middle ground: Insight and applications of the Value Orientations Method* (pp. 185–194). Intercultural Press.

REFERENCES

- Balliet, D., Parks, C., & Joireman, J. (2009). Social value orientation and cooperation in social dilemmas: A meta-analysis. *Group Process & Intergroup Relations*, 12(4), 533–547. <https://doi.org/10.1177/1368430209105040> [in English].
- Boiko, A. E., Korniienko, A. V., Lytovchenko, O. V., Liubych, O. I., Machuskyi, V. V., Prosiina, O. V., Pustovit, H. P., & Tykhenko, L. V. (2017). *Formuvannia tsinnisnykh oriientyriiv navchalno-vykhovnoho protsesu u pozashkilnykh navchalnykh zakladakh* [Formation of value orientations of the educational process in out-of-school educational institutions] [Monograph] (V. V. Machuskyi, Ed.). Zadruga [in Ukrainian].
- Bulaha, K. (2020). *Dydaktychni umovy orhanizatsii navchalnoi diialnosti vykhovantsiv dytiachoho khoreohrafichnoho koletyvu* [Didactic conditions for the organization of educational activities of students of the children's choreographic collective] [PhD Dissertation, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University] [in Ukrainian].

- Gallagher, T. (2000). Value orientations and conflict resolution: Using the Kluckhohn Value Orientations Model. In K. W. Russo (Ed.), *Finding the middle ground: Insight and applications of the Value Orientations Method* (pp. 185–194). Intercultural Press [in English].
- Kalynovskyi, Yu. (2020, June 18–19). Dukhovno-tsinnisni determinanty vitchyznianoho derzhavotvorennia [Spiritual and value determinants of national state formation]. In *Tsinnisni oriientyry v suchasnomu sviti: teoretychnyi analiz ta praktychnyi dosvid* [Value orientations in the modern world: theoretical analysis and practical experience] [Conference proceedings] (pp. 4–7). Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University [in Ukrainian].
- Levkivska, K. V. (2017). *Tsinnisni zasady diialnosti osvitnikh zakladiv* [Value principles of activity of educational institutions]. Publishing House of Zhytomyr Ivan Franko State University [in Ukrainian].
- Petrochko, Zh. V. (2017). Natsionalni tsinnosti yak suchasnyi derzhavnytsko-suspilnyi priorytet Ukrainy [National values as a modern state and social priority of Ukraine]. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*, 21(2), 146–157 [in Ukrainian].
- Shevchuk, A. S. (2016). *Dytiacha khoreohrafiia* [Children's choreography] (3rd ed.). Mandrivets [in Ukrainian].